

The Study of N-P-N Tripartite Exocentric Compounds in Persian: An Analysis within the Framework of Construction Morphology

Ghazaal Asadi ¹, Sahar Bahrami-Khorshid ², Ardeshir Maleki-Moghaddam ³

1. Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. Email: ghazaal.asadi1991@gmail.com

2. Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. Corresponding Author Email: sahbahrami@modares.ac.ir

3. Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. Email: maleki_a@modares.ac.ir

Article Info	Abstract
<p>Article Type: Research Article</p> <p>Article History:</p> <p>Received: 16, November, 2020</p> <p>In Revised Form: 6, December, 2020</p> <p>Accepted: 22, May, 2021</p> <p>Published Online: 21, September, 2023</p> <p>Keywords:</p>	<p>In many languages, compounding as a word-formation process is more productive than the other processes. According to this fact, compounding has a special role in the morphology of languages and this process has been concentrated by grammarians and linguists. Compound words of a language can be classified in various ways. In one of these classification methods, compounds are divided into two major categories: exocentric compounds and endocentric compounds. This research is an attempt to explore the N-P-N tripartite exocentric compounds of Persian within the framework of Construction Morphology. The research examines the systematic semantic relations, the possible schema of the N-P-N construction, its subschemas, and the hierarchical structure of this construction in the lexicon of Persian speakers. The data under the study have been collected from the reference book “Farhang-e Farsi-ye Āmiyāne” (Persian Slang Dictionary) written by Abolhasan Najafi which totally includes 88 tripartite compounds. The approach of this research is construction-based and tries to examine the metaphorical and semantic content of the above-mentioned compounds and to justify their word-formation pattern of them based on the concept of “construction” and “constructional schemas”. The method of this research is descriptive-analytical and the result of the research demonstrates that all the compounds that are examined in this research can be encoded by 10 semantic relations: property, person property, time, location, state, thing, condition/situation, person, action and repetition of time. Each of these semantic relations and their differences has been represented as a schema which is a pairing of form and meaning. The results also evinced that there is a direct relation between the semantic transparency of a construction and its frequency and productivity in Persian, there are 70 N-be-N compounds in the corpus which is considerably more than other types of compounds. Therefore, it is concluded that the frequency of the N-P-N compounds is rooted in their semantic transparency.</p> <p>Tripartite compound, Exocentric, Construction Morphology, Constructional schemas, N-P-N</p>

Cite this The Author(s): Asadi, Gh., Bahrami-Khorshid, S., Maleki-Moghaddm, A., (2023). The Study of N-P-N Tripartite Exocentric Compounds in Persian: An Analysis within the Framework of Construction Morphology, Journal of Language Research, No. 1, Vol.14 , Serial No. 26, Spring & Summer- (23-47)- DOI:10.22059/JOLR.2021.313793.666665.

Publisher: University of Tehran Press

1. Introduction

In this research, exocentric compounds that have the N-P-N structure have been studied. These compounds consist of two nouns and a preposition. Since an exocentric compound has no semantic head and the meaning of constituents does not denote the meaning of the compound, therefore, a special semantic interpretation is required for such compounds. In this study, we used the notion of construction and abstract schema to perceive these semantic interpretations. This study is done based on the Construction Morphology theory. The construction-based approaches do not distinguish between morphemes, phrases, clauses, and sentences, and consider them as pairs of form and meaning that have different levels of complexity. This theory is schema-based means that in this theory it is postulated that language users, by repeatedly encountering the existing words in the language, extract the common formal and semantic features of those words and represent them in the form of patterns, and then use these patterns to construct new words. These abstract patterns are called constructional schemas. The purpose of this research is to examine these word-formation patterns and reach a single pattern or schema for constructions with similar structures. The main question is how can we consider this type of compound as construction? In other words, how are the compounds that have idiomatic and metaphorical meanings conveyed and how are they cognitively understandable for the speakers of a language? How can we associate the idiomatic meaning of these compounds with their forms? Another question is why the N-P-N tripartite exocentric compounds that have more semantic transparency are processed faster in the speaker's mind and are easier to understand? Whether they have a simpler meaning or follow specific patterns? Or just simply internalized in a linguistic community due to pragmatic reasons? Or because of the frequency of use by the speakers of a language, the speaker's mind is more familiar with that particular compound? Therefore, another question that we were looking for in this research is whether the exocentric compounds that have more semantic transparency follow specific constructional schemas? That is, are there specific constructional schemas in the morphology of each language that are more dominant in the speaker's mind than other schemas? Does this dominance have a direct relationship with the frequency of these compounds in the language or is it merely due to the pragmatic and social reasons that some compounds are used more by speakers and have become more common in the language? By examining the N-P-N exocentric compounds of the Persian language, we find a more specific place for this type of compound in the language's morphology and classify them according to a specific rule and within the framework of a specific theory. In addition, by presenting constructional schema and subschema for this category of Persian language compounds and analyzing them, we will access a part of the morphological system governing the human brain and draw a hierarchical relationship between the schemas and subschemas of tripartite exocentric compounds, we will find a probable pattern for classification of these type of constructions in the mental lexicon of Persian speakers.

2. Materials and Methods

The research is descriptive-analytical. To collect the data of the research, which are the three-constituents exocentric compounds of the Persian language, first, the sourcebook "Persian Slang Dictionary" by Abolhassan Najafi was read. What is in this dictionary are words, phrases, and expressions of colloquial and everyday language commonly used by the people of Tehran in the fourteenth century AH. In total 88 N-P-N exocentric compounds were collected. Then these data were categorized according to the part of speech of their constituents and classified in separate pages in Microsoft Excel. On each page, the data were arranged in alphabetical order. For each entry, some information is provided, which includes: the part of speech of the constituents of the compound, the part of speech of the whole compound, the page number of the sourcebook, the meaning of the compound, and an example sentence that shows the context in which the compound occurs. After categorizing the data, first, based on the type of preposition used in the compounds, compounds were divided into 6 subcategory and based on the semantic relations between the constituents of them, a constructional schema for each compound were represented. The Persian prepositions *be*, *dar*, *tu*, *bālā*, *ru*, and *bar* were analyzed. By examining the data in question, we came across several recurring patterns and all these patterns are subschemas of a specific schema.

3. Discussion and Conclusion

The primary issue discussed in this research was how can consider the tripartite exocentric compounds as a pair of form and meaning or construction? To answer this question, we considered the arguments of the construction morphology theory and according to the principles of this theory, which does not distinguish between word, phrase, clause, and sentence and considers the language units as constructions, we also considered the tripartite exocentric compounds as a pair of form and meaning. In fact, tripartite compounds are also considered constructions that have different levels of complexity. Another issue that we wanted to answer was how the bi-directional correspondence between the form and meaning of the N-P-N exocentric compounds in Persian is explained in the framework of construction morphology theory? As we saw in the data analysis, the schemas presented for the compounds were all based on semantic relations. All the compounds studied in the research were encoded by 10 specific and distinct semantic relations: property, person property, time, location, state, thing, situation/condition, person, action, and repetition of time. These different semantic relations are the reason for the difference in the constructional schemas of compounds. Of course, we should also keep in mind that in cognitive approaches there is no distinction between syntax, semantics, and pragmatics. Therefore, the distinction between semantics and pragmatics is also rejected due to the impossibility of separating language from experience and human function. In addition, according to the cognitive approach, language may lack fixed, precise, and explicit meanings (as we saw in the tripartite exocentric compounds). In this regard, the meaning of a word in each specific situation is the result of a very complex set of factors. Meaning should not be considered as an absolute and specific concept that has a one-to-one correspondence with form, but rather as a variable and consensual value among participants who use it in everyday language. This concept means that the meaning of a word is related to its use in a specific context. The next question was whether compounds that have more semantic transparency, are processed faster in the speaker's mind and are easier to understand, whether they have a simpler meaning or they follow specific patterns? or just simply internalized in a linguistic community due to pragmatic reasons? Or because of the frequency of use by the speakers of a language, the speaker's mind is more familiar with that particular compound? In response to this question, we must say that in our analyses, there was a meaningful relationship between the constructional schema, semantic transparency, and productivity. According to our statistical analysis, it was clear that the number of compounds that have the preposition "be" in their structure is significantly higher than other compounds, and this indicates that probably the preposition "be" in Persian is more common and frequent than other prepositions because its use is easier and it basically has a transparent meaning, and this fact shows the high frequency and semantic transparency of this category of compounds. Of course, pragmatic and sociological factors also affect the semantic transparency of a compound for people of a language community. Factors such as place of birth and language community that a speaker has grown up in should not be ignored. So, we also consider this factor that probably the semantic transparency of some compounds is due to the frequency of their use in a language community and their institutionalization. According to these explanations, we conclude that probably in the morphology of each language, there are specific constructional schemas that are more dominant in the speaker's mind than other schemas due to the semantic transparency they have, and this dominance has a direct relation with the frequency of these compounds in the language. Of course, we should also keep in mind that some compounds may have been used more by the speakers and internalized more in the language due to pragmatic and social reasons.

پژوهش‌های زبانی

شاپای الکترونیکی: ۲۴۶۲-۲۴۷۶

<https://jolr.ut.ac.ir/>

دانشگاه تهران

بررسی ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی N-P-N در زبان فارسی: تحلیلی در چارچوب صرف ساخت

غزال اسدی^۱، سحر بهرامی خورشید^۲، اردشیر ملکی مقدم^۳

ghazaal.asadi1991@gmail.com

۱. گروه زبان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه:

sahbahrami@modares.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، گروه زبان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه:

maleki_a@modares.ac.ir

۳. گروه زبان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه:

اطلاعات مقاله چکیده

در اکثر زبان‌ها، فرایند واژه‌سازی ترکیب، از فرایندهای دیگر زیاتر است، به همین دلیل این فرایند جایگاه ویژه‌ای در صرف هر زبان داشته و بیشتر مورد توجه دستورنویسان و زبان‌شناسان قرار گرفته است. واژه‌های مرکب یک زبان به صورت‌های مختلفی قابل طبقه‌بندی هستند، یکی از این روش‌های طبقه‌بندی، تقسیم ترکیب‌ها به دو دسته برون‌مرکز و درون‌مرکز است. در این مقاله به بررسی ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی با ساختار N-P-N در زبان فارسی در چارچوب نظریه صرف ساخت می‌پردازیم. این پژوهش روابط معنایی نظام‌مند، طرحواره ممکن ناظر بر عملکرد ساخت N-P-N، زیرطرحواره‌های آن و ساختار سلسله‌مراتبی این ساخت را در واژگان گویشوران زبان فارسی بررسی می‌کند. داده‌های مورد بررسی در این پژوهش از کتاب «فرهنگ فارسی عامیانه» اثر ابوالحسن نجفی (۱۳۸۷) انتخاب شده‌اند که جمعاً ۸۸ داده جمع‌آوری شده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. رویکرد این پژوهش ساخت بنیان است و کوشیده است به روش تحلیلی-توصیفی و با بررسی محتوای استعاری و معنایی ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی، الگوهای واژه‌سازی ناظر بر آن‌ها را بر اساس مفهوم «ساخت» و «طرحواره‌های ساختی» تبیین نماید. یافته‌های این پژوهش گویای این است که همه ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی N-P-N که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند در قالب ده رابطه معنایی طبقه‌بندی می‌شوند؛ این روابط معنایی عبارت‌اند از: ویژگی، ویژگی شخص، زمان، مکان، حالت، چیز، وضعیت، شخص، کنش و تکرار زمان. هریک از این روابط معنایی و تفاوت آنها به کمک طرحواره‌های ساختی که به‌طور همزمان صورت و معنا را لحاظ می‌کند؛ ارائه شده‌اند. یکی دیگر از نتایج این پژوهش رابطه مستقیم بین میزان شفافیت معنایی یک ساخت در زبان فارسی با بسامد وقوع و زایایی آن بود. در پژوهش حاضر، تعداد ترکیب‌های عطفی N-be-N، ۷۰ داده بوده که به صورت معناداری از دیگر ترکیب‌ها بیشتر است و این بسامد بالا گویای این است که در زبان فارسی این ساخت شفافیت معنایی و زایایی بیشتری برای اهل زبان دارد.

تاریخ دریافت:

۱۳۹۹/۰۸/۲۶

تاریخ بازنگری:

۱۳۹۹/۰۹/۱۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۰/۰۳/۰۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۰۶/۳۰

ترکیب سه جزئی، برون‌مرکز، صرف ساخت، طرحواره‌های ساختی، N-P-N

واژه‌های کلیدی:

استناد: اسدی، غزال، بهرامی خورشید، سحر، ملکی مقدم، اردشیر، (۱۴۰۲). بررسی ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی N-P-N در زبان فارسی: تحلیلی در چارچوب صرف ساخت: پژوهش‌های زبانی، سال ۱۴، شماره ۱، بهار و تابستان، پیاپی ۲۶ - (۲۳-۴۷).
DOI:10.22059/JOLR.2021.313793.666665

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

۱. مقدمه

زبان‌شناسانی که در مورد واژه‌های مرکب مطالعه کرده‌اند این دسته از واژه‌ها را به گونه‌های متفاوتی و بر اساس معیارهای مختلفی طبقه‌بندی کرده‌اند. البته این دیدگاه‌های متفاوت در طبقه‌بندی ترکیب‌ها خود نشان‌دهنده گسترده بودن دامنه آن‌ها و همچنین وجود انواع متفاوت ترکیب‌ها است. در واقع همان طور که عاصی و بدخشان (۱۳۸۹: ۷۲) بیان می‌کنند فرایند ترکیب یکی از فرایندهای صرفی زایا در صرف هر زبان است، به طوری که برای تسهیل در بیان مفاهیم پیچیده، نوواژه‌سازی یا معادل‌سازی برای مفاهیم جدید علمی و همچنین ترکیب‌های محاوره‌ای در زبان که توسط عوام ساخته می‌شوند، از این فرایند بسیار استفاده می‌شود.

در این فرایند دو یا چند واژه مستقل که هر یک معنای خاصی دارند طبق قاعده خاصی با هم ترکیب می‌شوند و واژه‌ای با معنای نو پدید می‌آورند. گاهی این واژه نو که از ترکیب دو یا چند واژه دیگر حاصل شده، متضمن معنای اجزای سازنده واژه مرکب است مانند ترکیب شیرقهوه و گاهی این طور نیست و معنای کل واژه مرکب، حاصل معنای اجزای سازنده آن نیست مانند ترکیب دریادل.

در فرایند ترکیب با ادغام معنای اجزای ترکیب به معنی جدیدی دست می‌یابیم، مانند ترکیب بیدمشک نسترن که ترکیب عصاره دو گیاه است. علاوه بر این، در این فرایند معنای یک واژه که آن را هسته^۱ ترکیب می‌نامند، به کمک واژه دیگر که توصیف‌گر^۲ نامیده می‌شود گسترش یافته و یا تعدیل و تحدید می‌شود، مانند ترکیب کتابخانه. همچنین، فرایند ترکیب به کمک زبان‌ها شتافته تا نیاز خود را برای یافتن برابرنهاده‌های معقول و قابل فهم برای واژه‌هایی که برابرنهاده آن‌ها در زبان نیست، برآورده کنند؛ مانند ترکیب خودبزرگ/نگاری برای واژه انگلیسی *self-aggrandizement* (آشوری، ۱۳۹۲: ۴۰۱)، یا ترکیب‌های گیتی‌باور، دین‌جد/خواه و دین‌گریز که همه معادل-های واژه لاتین *secularist* هستند (همان، ۱۳۹۲: ۴۰۰).

این دسته از عناصر زبانی با اینکه ابزار آسان‌سازی فرایند ارتباط از طریق زبان هستند، اما دنیای پیچیده‌ای دارند و از منظرهای گوناگون و در قالب نظریه‌های متفاوت زبان‌شناختی قابل بررسی هستند. اما نظریه مشخصی که این پژوهش بر مبنای آن انجام

1. head

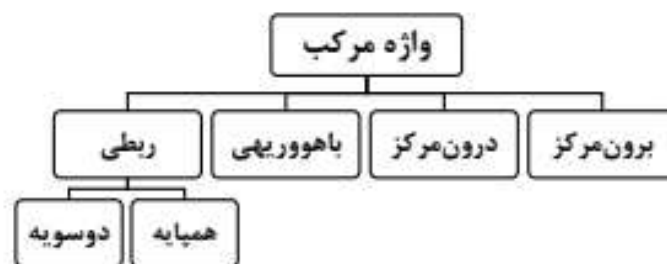
2. modifier

می‌شود نظریه صرف ساخت^(۱) است که اولین بار توسط خیرت بوی^۱ زبان‌شناس هلندی در سال ۲۰۱۰ ارائه و معرفی شد. طرح اصلی این نظریه برگرفته از دستور ساخت^۲ است که سنگ بنای آن را گلدبرگ^۳ در سال ۱۹۹۵ گذاشت. به طور کلی رویکرد ساخت‌محور تفاوتی میان ماهیت تکواژها^۴ و واژه‌ها^۵ از یک سو و گروه‌ها^۶ و بندها^۷ و جمله‌ها از سوی دیگر قائل نیست و همگی آن‌ها را جفت‌های صورت^۸ و معنا^۹ می‌داند که میزان پیچیدگی^{۱۰} متفاوت دارند. این نظریه طرحواره‌بنیاد است که در آن طرحواره^{۱۱} های انتزاعی به نوعی الگوهای واژه‌سازی- به صورت جفت‌هایی از صورت و معنا- هستند که واژه‌های منفرد زبان بر اساس آن‌ها شکل می‌گیرند. این طرحواره‌ها مبنای واژه‌های عینی زبان هستند که در اثر رویارویی سخنگویان زبان با واژه‌های غیر ساده^{۱۲} در ذهن آن‌ها شکل می‌گیرند. هدف از این پژوهش بررسی همین الگوهای واژه‌سازی و رسیدن به الگو یا طرحواره‌های واحد برای ساخت‌هایی با ساختار مشابه است.

زبان‌شناسان تعریف‌های متفاوتی از فرایند واژه‌سازی ترکیب ارائه داده‌اند، اما همه این تعریف‌های متفاوت، وجه مشترکی دارند که به ساختار آنها بازمی‌گردد. با توجه به تعدد تعاریف موجود برای ترکیب، در این پژوهش تعریف بوی (۲۰۰۷: ۷۵) مد نظر است. بوی واژه مرکب را ترکیبی از دو یا چند عنصر واژگانی^{۱۳} می‌داند که واژه‌ای بزرگ‌تر، با معنایی جدید را پدید می‌آورد. گویشوران معمولاً معنای عناصر ترکیب را می‌دانند و می‌بایست رابطه معنایی بین دو جز را بیابند، این رابطه معنایی معمولاً مابازای صوری ندارد و در واقع تعبیر این رابطه به عهده گویشوران زبان است. به طور کلی این تعبیر بر اساس معنی مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده ترکیب، دانش ما از جهان خارج و همچنین بافتی که ترکیب در آن رخ می‌دهد، شکل می‌گیرد (بوی، ۲۰۰۷: ۷۵-۷۶).

1. Booij, G. E.
2. Construction Grammar
3. Goldberg, A.
4. morpheme
5. word
6. phrase
7. clause
8. form
9. meaning
10. complexity
11. schema
12. complex
13. lexeme

زبان‌شناسان به روش‌های گوناگونی و بر اساس معیارهای متفاوتی ترکیب‌ها را دسته‌بندی کرده و انواع مختلفی برای آن‌ها بیان کرده‌اند. بوی (۲۰۰۷: ۷۵) پس از ارائه تعریف ترکیب بیان می‌کند که زایا بودن فرایند ترکیب در بسیاری از زبان‌ها به دلیل شفافیت معنایی^۱ و انعطاف^۲ معنایی آن است. وقتی که یک واژه مرکب در یک زبان ساخته می‌شود، گویشور معنای اجزای سازنده آن ترکیب را می‌داند و فقط نیاز است که رابطه معنایی بین اجزای ترکیب را درک کند. وی ترکیب‌ها را به صورت زیر دسته‌بندی می‌کند:

شکل ۱ انواع ترکیب

(برگرفته از بوی، ۲۰۰۷: ۷۵-۹۵)

از آنجایی که در این پژوهش نوع خاصی از ترکیب‌های برون‌مرکز را مورد بررسی قرار داده‌ایم لازم است که تعریفی از این نوع ترکیب ارائه دهیم. ترکیب برون‌مرکز به ترکیبی گفته می‌شود که هسته معنایی ندارد و معنای آن در خارج از ترکیب قرار دارد (همان، ۷۹)، مانند ترکیب‌های گردن‌کلفت و کلاه‌برد/ر. در این پژوهش، ترکیب‌های برون‌مرکز سه‌جزئی با ساختار N-P-N مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. این ترکیب‌ها از دو اسم و یک حرف اضافه تشکیل شده‌اند، مانند ترکیب‌های نشان به کلاه و خاک بر سر. هدف این پژوهش آن است که در چارچوب نظریه صرف ساخت برای ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی N-P-N در زبان فارسی طرحواره ساختی ارائه دهد. در حقیقت، به دنبال آنیم که بدانیم چگونه می‌توان بر اساس نظریه صرف ساخت (بوی، ۲۰۱۰)، ترکیب‌های مورد نظر را نیز ساخت^۳ در نظر گرفت و با ارائه طرحواره‌های ساختی^۴ آن‌ها را

1. semantic transparency
2. versatility
3. construction
4. constructional schemas

تحلیل کرد؛ به عبارت دیگر چگونه ترکیب‌هایی که محتوای معنایی آن‌ها اصطلاحی^۱ و بعضاً استعاری^۲ است توجیه می‌شوند و از نظر شناختی برای گویشوران یک زبان قابل درک هستند؟ مثلاً وقتی ترکیب برون‌مرکز سه جزئی رو به قبله^(۱) را به کار می‌بریم، چطور می‌توان معنای اصطلاحی این ترکیب را با صورت آن متناظر دانست.

نکته دیگری که در اینجا حائز اهمیت است، آن است که آیا آن دسته از ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی N-P-N که از شفافیت معنایی بیشتری برخوردارند (به سبب اینکه معنای ساده‌تری دارند در ذهن گویشور سریع‌تر پردازش شده و آسان‌تر درک می‌شوند) از الگوهای خاصی پیروی می‌کنند یا صرفاً به دلایل کاربردشناختی و تکرار استفاده گویشوران یک زبان، در یک جامعه زبانی نهادینه شده و ذهن گویشور با آن ترکیب خاص مانوس‌تر است؟ برای مثال، با توجه به تفاوت شفافیت معنایی در ترکیب‌های دست به گردن^(۳) و ترکیب دست به جیب^(۴) به نظر می‌رسد معنای ترکیب برون‌مرکز دست به جیب برای گویشور فارسی‌زبان شفاف‌تر است و به محض اینکه با این ترکیب روبه‌رو شود معنای آن را درک می‌کند. اما به احتمال زیاد همه گویشوران زبان فارسی به محض اینکه با ترکیب دست به گردن روبه‌رو شوند به همان سرعت معنای آن را در ذهن خود پردازش و درک نمی‌کنند؛ بنابراین مسئله اصلی که در این پژوهش به دنبال آن هستیم این است که آیا ترکیب‌های برون‌مرکزی که شفافیت معنایی بیشتری دارند، از طرحواره‌های ساختی خاصی پیروی می‌کنند؟ یعنی در صرف هر زبان طرحواره‌های ساختی خاصی وجود دارند که در ذهن گویشور نسبت به طرحواره‌های دیگر غالب‌تر هستند؟ و آیا این غلبه با بسامد این ترکیب‌ها در زبان نسبت مستقیم دارد یا صرفاً به دلایل کاربردی و اجتماعی بعضی ترکیب‌ها، بیشتر توسط گویشوران به کار رفته و در زبان بیشتر جا افتاده‌اند؟

با بررسی ترکیب‌های برون‌مرکز N-P-N زبان فارسی جایگاه مشخص‌تری برای این نوع از ترکیب‌ها در صرف زبان پیدا کرده و طبق قاعده‌ای خاص و در چارچوب یک نظریه مشخص آن‌ها را طبقه‌بندی می‌کنیم. علاوه بر این، با ارائه طرحواره و زیرطرحواره‌های^۳ ساختی برای این دسته از ترکیب‌های زبان فارسی و تحلیل آن‌ها در قالب نظریه صرف ساخت به بخشی از صورت‌بندی نظام صرفی حاکم بر مغز انسان

1. idiomatic
2. metaphorical
3. subschema

دست می‌یابیم و با ترسیم رابطه سلسله‌مراتبی طرحواره‌ها و زیرطرحواره‌های ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی، به الگویی احتمالی برای مدل طبقه‌بندی این دسته از ساخت‌ها در واژگان ذهنی گویشور فارسی زبان پی می‌بریم.

۲. پیشینه پژوهش

فرایند ترکیب بسامد بالایی در اکثر زبان‌ها دارد و به همین دلیل توسط زبان‌شناسان و دستورنویسان زیادی مورد بررسی قرار گرفته است. از طرف دیگر نظریه صرف ساخت نظریه‌ای نسبتاً جدید محسوب می‌شود که در سال‌های اخیر مورد توجه پژوهشگران و زبان‌شناسان ایرانی قرار گرفته و پژوهش‌های متعددی در قالب این نظریه صورت گرفته است. با توجه به اینکه صرف ساخت نظریه‌ای جدید است، تعداد پژوهش‌های صورت گرفته در چارچوب این نظریه در زبان فارسی هم اندک است و اغلب به فرایندهای اشتقاقی پرداخته‌اند. در این بخش به چند نمونه از پژوهش‌های صورت گرفته در این دو حوزه که مرتبط با موضوع مقاله حاضر هستند می‌پردازیم:

سبزواری (۱۳۹۱: ۴۵-۶۱) با رویکردی معنایی-شناختی، انواع و چگونگی روابط معنایی^۱ اسامی مرکب برون‌مرکز را بررسی کرده است. وی بیان می‌کند که از منظر زبان‌شناسی شناختی، آن نوع رابطه معنایی که میان اجزای ترکیب وجود دارد، معیاری قطعی برای تعبیر نهایی ترکیب است. همچنین بر اساس این که معنی ترکیب از صورت اسم مرکب قابل استنباط است و یا حاصل جمع معنای اجزای آن است، انواع اسامی مرکب شفاف^۲ و تیره^۳، برون‌مرکز و درون‌مرکز را در درون زبان، شناسایی می‌کند. وی بر اساس مفاهیم «مفهوم کانونی^۴» و «اصل ترکیب‌پذیری معنایی^۵» نتیجه می‌گیرد که در اسامی مرکب برون‌مرکز بر خلاف اسامی مرکب درون‌مرکز، مفهوم کانونی در داخل ترکیب وجود ندارد، زیرا ترکیب، هسته معنایی ندارد و در نتیجه، اصل ترکیب‌پذیری معنایی بر ترکیب جاری نمی‌شود و مفهوم کانونی شکل نمی‌گیرد.

نظام‌آبادی و قطره (۱۳۹۷: ۲۱-۳۴) در چارچوب دستور نقش‌گرای هلیدی به بررسی ساختاری و معنایی آن گروه از صفت‌های چند جزئی در فارسی معیار پرداخته‌اند که درون‌داد آنها یک سازه نحوی (گروه یا بند) است و در ساختمان آنها دست کم ۳

1. semantic relations
2. transparent
3. opaque
4. focal concept
5. the principle of semantic compositionality

واژه وجود دارد که یکی از آن‌ها سازه فعل است که به صورت ستاک حال، امر و گذشته دیده می‌شود. نتایج حاصل از این پژوهش بیان‌گر این است که در بیشتر این صفت‌ها، فرایند مادی حضور دارد که همراه با شرکت‌کننده «هدف» به تنهایی و یا در کنار شرکت‌کننده دیگر و یا عنصر پیرامونی، ساختار صفت را تشکیل داده است.

بامشادی و انصاریان (۱۳۹۵) کوشیده‌اند بنیادهای نظری رویکرد ساخت‌بنیان به آموزش واژه‌های مشتق و مرکب را بررسی نموده و مزایا و دستاوردهای نظریه صرف ساخت (بوی، ۲۰۱۰) را در آموزش این واژه‌ها واکاوی کنند. در این پژوهش نشان داد شده است که نظریه صرف ساخت را می‌توان به‌عنوان رویکردی نظری در آموزش واژه‌های غیربسیط [=غیرساده] و فرایندهای واژه‌سازی زبان فارسی به کار گرفت که دستاورد آن آسان‌سازی، شتاب‌بخشی و افزایش کارایی آموزش واژه‌های مشتق و مرکب فارسی است. عباسی (۱۳۹۶: ۶۷-۹۳) ضمن تحلیل واژه‌های غیر بسیط [=غیرساده] فارسی، در دو انگاره صرف ساخت و صرف واژگانی به این سؤال پاسخ می‌دهد که کدام انگاره در تحلیل واژه‌های غیر بسیط فارسی کارآمدتر است. هرچند هر دو انگاره یاد شده نگرشی واژه‌بنیاد به صرف دارند؛ اما صرف ساخت با بهره‌مندی از مفهوم ساخت برای تحلیل پدیده‌های صرفی، طرحواره‌های انتزاعی، ساخت سلسله‌مراتبی واژه غیر بسیط و ارائه تحلیل معنایی در تحلیل واژه‌های غیر بسیط فارسی کارآمدتر است.

۳. نظریه صرف ساخت

همان‌طور که اشاره شد، نظریه صرف ساخت در سال ۲۰۱۰ توسط خیرت بوی زبان‌شناس هلندی ارائه شد. این نظریه بر اساس اصول و مبانی نظریه دستور ساخت پی‌ریزی شده است. به طور کلی نظریه دستور ساخت، دانش زبانی سخنگویان را دانش ساخت‌های زبان به شمار می‌آورد و واحد مطالعه زبان را ساخت می‌داند. ساخت‌ها جفت‌های صورت و معنا هستند. در رویکردهای ساختی تمام واقعیات درباره زبان، هدف مطالعه است بدون فرض زیرمجموعه‌ای از داده‌ها به عنوان بخشی از یک هسته^۱ شاخص. در این رویکرد هم الگوهای واژه‌سازی و هم الگوهای نحوی ساخت به شمار می‌روند (گلدبرگ، ۲۰۰۳: ۲۱۹).

گلدبرگ (۲۰۰۶: ۵) برای معرفی انواع ساخت نمونه‌های زیر را معرفی می‌کند که از نظر اندازه و میزان پیچیدگی با هم متفاوت هستند.^(۵)

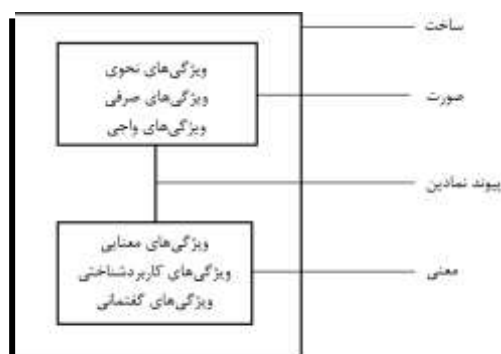
1. core

جدول ۱ انواع ساخت

(برگرفته از گلدبرگ، ۲۰۰۶: ۵)

مثال	ساخت
جنگل، سیب، خانه، و...	واژه
دانشگاه، کتابخانه، گفت و گو.	واژه غیر ساده
آش نخورده و دهن سوخته، بشنو و باور مکن.	اصطلاح کامل
سر (کسی را) شیره مالیدن، کلاه سر (کسی) گذاشتن.	اصطلاح غیر کامل
هرچه X تر باشد، Y تر است؛ فرش دست‌باف هرچه کهنه‌تر، ارزشش بیشتر.	ساخت شرطی با دو متغیر
فاعل-مفعول،-مفعول-فعل گذرا به دو مفعول: غزال کتاب را به سناوش داد.	فعل گذرا به دو مفعول
مفعول-صفت مفعولی-فعل کمکی: نهال‌ها کاشته شد.	ساخت مجهول

هر ساخت دارای دو بخش است: بخش صوری و بخش معنایی. بخش صوری آن دربرگیرنده ویژگی‌های صرفی-نحوی^۱ و ویژگی‌های واجی است در حالی که بخش معنایی دربردارنده ویژگی‌های معنایی، کاربردشناختی و گفتمانی است. با این وصف می‌توان شکل زیر را برای توصیف مفهوم «ساخت» در نظریه دستور ساخت در نظر گرفت:

شکل ۲ ساختار نمادین یک ساخت

(برگرفته از کرافت و کروز، ۲۰۰۴: ۲۵۸)

شایان ذکر است که رویکردهای ساختی همگی در سه اصل کلی مشترک‌اند: اعتقاد به ماهیت مستقل ساخت‌های زبانی به مثابه واحدهایی نمادین که از پیوند صورت زبانی و معنای متناظر با آن پدید آمده‌اند؛ اعتقاد به وجود شیوه‌ای یک‌دست برای بازنمایی ساختار درونی ساخت‌های زبانی و در نهایت قائل شدن به وجود نوعی رابطه

1. morpho-syntactic

نظام‌مند و شبکه‌ای بین ساخت‌های زبانی تشکیل دهنده دستور یک زبان (کرافت^۱ و کروز^۲، ۲۰۰۴: ۲۶۵). دستور ساخت گروه‌ها و بندهای زبانی را به مثابه ساخت‌های زبانی بررسی می‌کند و تمرکز اصلی این نظریه بر صورت ظاهری ساخت‌های زبانی و قائل نبودن به مفاهیم اشتقاق نحوی و گشتار است، در واقع در این نظریه اعتقاد بر آن است که «آنچه درک می‌کنی، همان چیزی است که می‌بینی»^۳؛ این بدان معناست که به وجود هیچ سطح ژرف‌ساختی در تحلیل‌های نحوی یا عناصر خالی در واج‌شناسی قائل نیستند. همچنین در این نظریه به وجود شبکه‌ای نظام‌مند از ساخت‌های زبانی در دستور یک زبان قائل هستند و به وجود تفاوت‌های میان زبانی و برجسته کردن نقش فرایندهای شناختی در صورت‌بندی تعمیم‌های میان زبانی اعتقاد دارند (گلدبرگ، ۲۰۰۳: ۲۱۹). همان‌طور که گلدبرگ (۱۹۹۵: ۷) می‌گوید در چارچوب دستور ساخت، مرز قاطعی بین واژگان و نحو وجود ندارد؛ ساخت‌های واژگانی و ساخت‌های نحوی ماهیتی یکسان دارند و در دو انتهای پیوستار واژگان- نحو قرار می‌گیرند. تفاوت میان این ساخت‌ها تنها در میزان پیچیدگی ساختار درونی‌شان خلاصه می‌شود. بر اساس همین اصول صرف ساخت آشکارا بنیادها و مفهوم‌های کلیدی دستور ساخت را از قلمرو نحو وارد قلمرو صرف می‌کند و آن را در تبیین و واکاوی ساختارهای صرفی به کار می‌گیرد. این نظریه درباره ساختار واژه‌های غیر ساده بوده و بوی ادعا می‌کند که به کمک این نظریه می‌توان درک بهتری از رابطه بین صرف، نحو و واژگان به دست داد. این نظریه واژه‌بنیان است و واژه‌سازی^۴ در آن بر اساس رابطه نظام‌مند بین صورت و معنی در واژه‌های غیر ساده مورد بررسی قرار می‌گیرد. همان‌طور که بوی (۲۰۱۰: ۱) بیان می‌کند این نظریه به سه موضوع اصلی و اساسی می‌پردازد: ساختار واژه^۵، مفهوم ساخت و واژگان. به اعتقاد بوی (۲۰۱۰: ۱-۶) هدف صرف ساخت علاوه بر درک بهتر ارتباط بین صرف، نحو و واژگان، فراهم کردن چارچوبی است که بتواند تفاوت‌ها و شباهت‌های ساخت‌های سطح واژه و سطح گروه را بررسی کند. سودمندی مفهوم ساخت این است که می‌تواند هم در سطح جمله و هم در سطح واژه به کار رود. او اشاره می‌کند که صرف ساخت رویکردی واژه‌بنیان است و در واقع واژه‌ها سنگ بنای تحلیل این رویکرد هستند.

1. Croft, W.
2. Cruse, D.A.
3. what you see is what you get
4. word-formation
5. word structure

صرف ساخت، الگوهای واژه‌سازی را طرحواره‌هایی انتزاعی^۱ و به صورت جفت‌هایی از صورت و معنا می‌داند که واژه‌های زبان بر اساس آن‌ها شکل می‌گیرند. بوی (۲۰۱۰: ۱۱۱) معتقد است که صرف ساخت، نظریه‌ای از صرف است که در آن واژه‌سازی به وسیله طرحواره‌های (الگوهای) صرفی در درجات مختلفی از انتزاع در یک نظام سلسله‌مراتبی مورد بررسی قرار می‌گیرد. [در صرف ساخت] الگوهای واژه‌سازی را می‌توان به عنوان طرحواره‌هایی انتزاعی در نظر گرفت که مجموعه واژه‌های غیر ساده موجود را با همبستگی نظام‌مند میان صورت و معنی تعمیم می‌دهد. این طرحواره‌ها مشخص می‌کنند که چگونه واژه‌های غیر ساده جدید می‌توانند خلق شوند. برای درک نظریه صرف ساخت لازم است که به تشریح بعضی از مفاهیم بنیادی این نظریه بپردازیم:

۱.۳ - طرحواره و زیرطرحواره در صرف ساخت

اهل زبان در مواجهه مکرر با واژه‌های موجود در زبان، ویژگی‌های صوری و معنایی مشترک آن‌ها را استخراج کرده و در قالب الگوهای بازنمایی می‌کنند و سپس این الگوها را برای ساخت واژه‌های جدید به کار می‌گیرند. این الگوهای انتزاعی را طرحواره‌های ساختی می‌نامند. بوی به نقل از روملهارت^۲ (۱۹۸۰: ۳۴) بیان می‌کند که طرحواره اطلاعاتی نظام‌مند برای بیان یک مفهوم عام است که در ذهن ذخیره شده است (۲۰۱۰: ۵). برای مثال جفت واژه‌های زیر را در نظر بگیرید:

جدول ۲ اسم + -گر

اسم	اسم + -گر
آرایش	آرایش‌گر
پیرایش	پیرایش‌گر
زر	زرگر
آهن	آهن‌گر
شیشه	شیشه‌گر
افسون	افسون‌گر

با نگاهی اجمالی به این جفت واژه‌ها درمی‌یابیم که واژه‌های ستون سمت راست از مقوله اسم هستند که در ستون سمت چپ جزئی به آن‌ها اضافه شده است. به طور کلی با مقایسه جفت واژه‌های موجود متوجه می‌شویم که تفاوتی صوری بین واژه‌های دو ستون وجود دارد که این تفاوت به صورت نظام‌مند با نوعی تفاوت معنایی در ارتباط

1. abstract schemas
2. Rumelhart, D. E.

است. جزء اضافه شده در ستون سمت چپ، پسوند -گر است که یک نوع پسوند صفتِ فاعلی‌ساز در زبان فارسی محسوب می‌شود. این پسوند معنای جدیدی را به ریشه اضافه کرده است که معنای کنشگر^۱ را تداعی می‌کند. در ذهن گویشور فارسی‌زبان فهرست این واژه‌های مشابه، منجر به شکل‌گیری طرحواره انتزاعی زیر می‌شود:

$$(1) \quad \langle [X]_{Ni} \text{ که } X_i \text{ را انجام می‌دهد} \rangle \leftrightarrow \langle [[X]_{Ni} \text{-gar}]_{Nj} \rangle$$

در این طرحواره پیکان دوسر، نشان‌دهنده همبستگی دوسویه صورت و معناست. نمایه‌های i و j نمایه‌های واژگانی هستند که به منظور هم‌نمایه‌سازی^۲ درج شده و برای نمایش رابطه نظام‌مند میان صورت و معنا به کار می‌رود؛ مثلاً نمایه j بیانگر آن است که معنای کل ساخت با صورت کلی آن دارای پیوند است. X متغیری است که از مقوله اسم (N) است و این طرحواره همچنین اساس شکل‌گیری واژه‌های دیگری مانند شناگر و کنترل‌گر در زبان فارسی می‌شود و در واقع نشان می‌دهد که یک الگوی واژه‌سازی که به صورت طرحواره‌ای انتزاعی در ذهن گویشور وجود دارد، پویا و زایا است. سخنگویان زبان نخست واژه‌های عینی که در کاربردهای روزمره زبان با آن‌ها روبه‌رو می‌شوند را فرامی‌گیرند و سپس بر پایه آن‌ها طرحواره‌سازی می‌کنند. طرحواره‌ها در واقع نیروی زاینده دستور زبان هستند (بوی، ۲۰۱۰: ۳ به نقل از پاول^۳، ۱۸۹۸: ۱۰۲). در رویکرد ساخت‌بنیان باور بر این است که دانش زبانی سخنگویان هم دربردارنده دانش ساخت‌ها (طرحواره‌های ساختی) و هم برساخت‌ها^۴ (موارد ویژه و عینی) است (بامشادی و انصاریان، ۱۳۹۵: ۳). روملپهارت (۱۹۸۰: ۴۰-۴۱) شش ویژگی کلی برای طرحواره مطرح می‌کند که به باور بوی (۲۰۱۰، ۴۱-۴۲) چهار ویژگی آن در ارتباط مستقیم با طرحواره‌های ساختی در حوزه صرف هستند؛

۱. طرحواره متغیرهایی دارد.
 ۲. طرحواره‌ها می‌توانند درونه‌ای^۵ باشند، یعنی یکی درون دیگری قرار بگیرد.
 ۳. طرحواره اطلاعاتی در همه سطوح انتزاع ارائه می‌دهد.
 ۴. طرحواره یک فرایند فعال است.
- به طور کلی تلاش رویکردهای طرحواره‌بنیان دست‌یابی به تعمیم‌ها^۱ است، نه

1. agent
2. co-indexation
3. Paul, H.
4. construct
5. embedded

تعمیم‌هایی در سطح قواعد^۲، بلکه تعمیم‌هایی در سطح طرحواره ساختی. در حالی که قواعد رویه‌هایی متغیرند، طرحواره‌ها عناصری واحد مانند^۳ هستند که شامل جاهای خالی^۴ متنوع‌اند. به این ترتیب، طرحواره‌ها برای زیایی، تحلیل‌پذیری^۵ و همچنین خلاقیت در واژه‌سازی در نظر گرفته شده‌اند. طرحواره‌های صرفی سه کارکرد دارند: الف) ویژگی‌های قابل پیش‌بینی واژه‌های غیر ساده موجود در زبان را بیان می‌کنند، ب) چگونگی به وجود آمدن واژه‌های جدید در زبان را مشخص می‌کنند (بوی، ۲۰۱۰: ۴ به نقل از جکنداف، ۱۹۷۵: ۶۴۴ و ج) طرحواره‌ها به واژگان ذهنی ساختار می‌بخشند، زیرا واژه‌ها در واژگان فهرستی بی‌ساختار نیستند بلکه به صورت زیرمجموعه‌هایی دسته‌بندی می‌شوند (بوی، ۲۰۱۰: ۴ به نقل از لنگر، ۱۹۸۷: ۳۴۷). برای نمونه هنگامی که گویشور زبان با شماری از واژه‌هایی همچون بی‌حوصله، بی‌جنبه، بی‌هوش، بی‌ادب، بی‌ملاحظه، بی‌سواد، بی‌ظرفیت، بی‌کار، بی‌هنر و بی‌شعور روبه‌رو می‌شود آنگاه الگویی را برای ساختن این‌گونه واژه‌ها فرامی‌گیرد. همه این واژه‌ها صفت‌هایی هستند که با اسم‌های حوصله، جنبه، هوش، ادب، ملاحظه، سواد، ظرفیت، کار، هنر و شعور در صورت و معنا رابطه نظام‌مند دارند. بازنمایی این صفت‌ها با طرحواره‌های ساختی به صورت زیر است:

[واژیگی کسی یا چیزی که X_i را ندارد] ↔ [bi -X]_{Ni}A_j (2)

بنابراین طرحواره ۲ هم چگونگی شکل‌گیری واژه‌های موجود در زبان مانند بی‌جنبه را نشان می‌دهد و هم چگونگی شکل‌گیری واژه‌های محتمل و ممکن مانند بی‌عمل را تبیین می‌کند. طرحواره‌های ساختی از لحاظ میزان زیایی با هم متفاوت‌اند. برای نمونه طرحواره $[[X]_N - \text{mand}]_{A/N}$ طرحواره‌ای زیای در زبان فارسی است؛ زیرا با افزودن پسوند-مند به اسم‌ها، به سادگی می‌توان اسم و صفت‌های نو ساخت؛ مانند دردمند، آبرومند، سامان‌مند، هدفمند، دانشمند و هنرمند؛ اما طرحواره ساختی $[[X]_V - \text{āk}]_N$ زیایی کمتری دارد و واژه‌های اندکی بر پایه آن شکل گرفته است؛ مانند خوراک، پوشاک و سوزاک.

در صرف ساخت علاوه بر مفهوم طرحواره با مفهوم زیرطرحواره نیز روبه‌رو هستیم. زیرطرحواره‌ها نمونه‌هایی از طرحواره‌ها هستند. تفاوت طرحواره‌ها و زیر

1. generalizations
2. rules
3. unit-like
4. slots
5. analyzability

طرحواره‌ها در این است که زیرطرحواره‌ها ماهیتی مشخص‌تر از طرحواره‌ها دارند؛ به عبارت دیگر زیر طرحواره‌ها ویژگی‌های منحصر به فرد مربوط به واژه‌های تحت حاکمیت خود (واژه‌هایی که بر اساس آن‌ها شکل می‌گیرند) را نیز دربرمی‌گیرند. برای نمونه فرایند ترکیب که یکی از زایاترین فرایندهای واژه‌سازی در زبان فارسی است را در نظر بگیرد. طرحواره ترکیب درون‌مرکز هسته‌پایانی در ذهن ما به این صورت است:

$$(3) \quad \langle [X]_i - [Y]_j \rangle_{zk} \leftrightarrow [X_i \text{ معنای } Y_j \text{ در رابطه با معنای } X_i] \text{ (6)}$$

همان‌طور که مشاهده می‌کنید این طرحواره انتزاعی است. با جایگزین کردن یکی از متغیرها با یک عنصر ملموس می‌توانیم یک زیرطرحواره از طرحواره ترکیب را ارائه دهیم. برای مثال در برخورد با واژه‌های آشپزخانه، زورخانه، کتابخانه، مکتب‌خانه، گل‌خانه، مهمان‌خانه، مریض‌خانه، دیوانه‌خانه، سربازخانه و یتیم‌خانه درمی‌یابیم که این واژه‌ها از دو واژه مستقل تشکیل شده‌اند و در واقع ساخت مرکب هستند:

$$(4) \quad \langle [X]_i - x\text{āne}]_j \rangle \leftrightarrow [X_i \text{ با ارتباط با } X_i]$$

$$X = N/A$$

به طور کلی طرحواره‌ها به وسیله روابط صوری و سلسله‌مراتبی معنایی به هم مرتبط می‌شوند؛ در واقع شبکه چندبعدی از طرحواره‌ها و زیرطرحواره‌ها در سطوح مختلف مشخص بودگی^۱ مرتب شده‌اند. طرحواره‌های موجود در سطوح پایین‌تر اطلاعات طرحواره فراشمول^۲ یا بالادستی خود را به ارث می‌برند.

۴. ارائه و تحلیل داده‌ها

۱.۴ - ارائه داده‌ها

داده‌های پژوهش حاضر از فرهنگ فارسی عامیانه نوشته ابوالحسن نجفی جمع‌آوری شده‌اند. آنچه در این فرهنگ آمده است لغات و ترکیب‌ها و تعبیرهای زبان عامیانه و روزمره متداول مردم تهران در قرن چهاردهم هجری است. از این رو نگارنده این کتاب، گویش‌های محلی و اصطلاحات و تعبیرات شهرستانی را کنار گذاشته و برای انتخاب مثال‌ها از رمان‌ها و مجموعه داستان‌هایی استفاده کرده است که اولاً پس از سال ۱۳۰۰ هجری شمسی نوشته و منتشر شده باشند و ثانیاً نویسنده آن‌ها زاده تهران یا پرورش-یافته در تهران بوده باشد، به استثناء دو کتاب از آثار محمدعلی جمال‌زاده، نویسنده زاده اصفهان، به سبب اینکه او پایه‌گذار شیوه جدید داستان‌نویسی در ایران بوده و

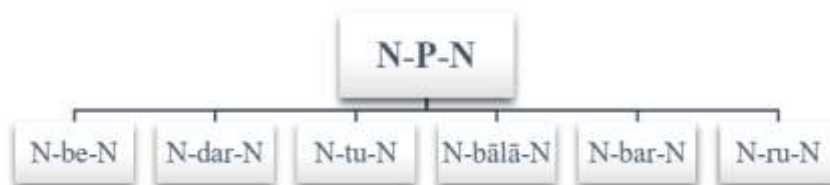
1. specificity
2. superordinate

تقریباً از نخستین کسانی است که جرئت کرده و زبان عامیانه را در نوشته‌های خود به کار برده است. داده‌های مورد بررسی در این پژوهش به شرح زیر است:

۱. آرزو به دل	۱۹. جور به جور	۲۷. دست به جیب	۵۵. سر به راه	۷۳. گرم به هوا
۲. آفتاب به آفتاب	۲۰. چادر به سر	۲۸. دست به دست	۵۶. سر به سر	۷۴. گله به گله
۳. آقا یا لاسر	۲۱. چپ‌اندز است	۳۹. دست به دهن	۵۷. سر به هوا	۷۵. گور به گور
۴. آلو به گلو	۲۲. چپ‌اندر قیچی	۴۰. دست به سیخ	۵۸. سکه به رو	۷۶. گوش به زنگ
۵. انگشت به دهن	۲۳. چشم به راه	۴۱. دست به سینه	۵۹. سکه به مهر	۷۷. گوش به گوش
۶. پا به بخت	۲۴. چپ‌اندر چم	۴۲. دست به عصا	۶۰. سینه به سینه	۷۸. لب به لب
۷. پا به راه	۲۵. چمالی به دست	۴۳. دست به گردن	۶۱. شاخ تو شاخ	۷۹. لچک به سر
۸. پا به رکاب	۲۶. حسرت به دل	۴۴. دست به نقد	۶۲. شانه به سر	۸۰. لنگه به لنگه
۹. پا به زا	۲۷. حق به چنگ	۴۵. دل به نشاط	۶۳. شانه به شانه	۸۱. مایه به مایه
۱۰. پا به گور	۲۸. خاک بر سر	۴۶. دم‌بدم	۶۴. شیر تو شیر	۸۲. مخلصا به طبع
۱۱. پا به ماد	۲۹. خاک به گور	۴۷. دم به ساعت	۶۵. شیر به شیر	۸۳. مویه مو
۱۲. پا به مهر	۳۰. خر تو خر	۴۸. دیگ به سر	۶۶. عاقبت به خیر	۸۴. نشان به کلاه
۱۳. پا در هوا	۳۱. خر در چمن	۴۹. رد به راه	۶۷. عاقبت به شر	۸۵. نمک به حرام
۱۴. پدر در پدر	۳۲. در به در	۵۰. رشته به رشته	۶۸. عمامه به سر	۸۶. وصله رو وصله
۱۵. پشت در پشت	۳۳. دست انتر کار	۵۱. رو به راه	۶۹. فصل به فصل	۸۷. بخ در بهشت
۱۶. جان به سر	۳۴. دست به آب	۵۲. رو به قیله	۷۰. قلم به دست	۸۸. بر به بر
۱۷. جان در جانی	۳۵. دست به یاد	۵۳. زا به راه	۷۱. قمر در عقرب	
۱۸. چپ‌اندر چد	۳۶. دست به تنگ	۵۴. سیبل به سیبل	۷۲. کفر به گمبزه	

۲-۴. تحلیل داده‌ها: ساخت N-P-N

در این بخش به بررسی انواع ساخت‌های N-P-N می‌پردازیم. با توجه به نوع حرف اضافه‌ای که در این نوع ساخت‌ها به کار می‌رود می‌توان ۶ زیرساخت به شرح زیر در نظر گرفت:

شکل ۳ انواع زیرساخت‌های ساخت N-P-N

در ادامه هر کدام از این ساخت‌ها را به صورت مجزا بررسی می‌کنیم:

۱-۲-۴. ساخت N-be-N

در این بخش به ترکیب‌هایی با ساختار N-be-N می‌پردازیم. تعداد داده‌های جمع‌آوری شده با این ساخت ۷۰ داده است. در جدول ۳ نمونه‌هایی از این ساخت آمده است. با بررسی داده‌های این ساخت به چند زیرطرحواره زیر رسیدیم:

جدول ۳ زیرطرحواره‌های ساخت N-be-N

شماره	ترکیب	زیرطرحواره‌های ساخت N-be-N
5	دست‌به‌جیب، سربه‌راه، گوش‌به‌زنگ	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{AI} ↔ [1 مرتب با مفهوم ^(۷)] >
6	آلوبه‌گلو، دست‌به‌گردن، لب‌به‌لب	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{A/AdvI} ↔ [1 مرتب با مفهوم ^۱] >
7	آفتاب‌به‌آفتاب، دم‌به‌دم، فصل‌به‌فصل	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{AdvI} ↔ [1 تکرار زمان مرتب با مفهوم] >
8	دست‌به‌نقد	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{AdvI} ↔ [1 زمان مرتب با مفهوم] >
9	دست‌به‌آب، گله‌به‌گله	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{AdvNI} ↔ [1 مکان مرتب با مفهوم] >
10	قلم‌به‌دست، لچک‌به‌سر، نشان به کلاه	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{NI} ↔ [1 شخص مرتب با مفهوم] >
11	انگشت به دهن، دست‌به- سینه، دست‌به‌عصا	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{A/AdvI} ↔ [1 حالت مرتب با مفهوم] >
12	شانه‌به‌سر، رشته‌به‌رشته، سکه به رو	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{NI} ↔ [1 چیز ^(۸) یا شخص مرتب با مفهوم] >
13	دست به تفنگ، دست‌به- دست	< [[X] _{Ni} -[be] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{N/AdvI} ↔ [1 کنش شخص مرتب با مفهوم] >

به این ترتیب طرحواره کلی ساخت N-be-N به صورت زیر است:

$$(14) \quad < [[X]_{Ni}-[be]_{Pj}-[Y]_{Nk}]_{N/A/AdvI} \leftrightarrow [1 \text{ مرتب با مفهوم } ^{(۹)}] >$$

۴-۲-۲. ساخت N-dar-N

در این بخش به ترکیب‌هایی با ساختار N-dar-N می‌پردازیم. تعداد داده‌های جمع‌آوری شده با این ساختار ۱۲ داده است. با بررسی این داده‌ها طرحواره‌های زیر برای ساخت مذکور قابل ذکرند:

جدول ۴ زیرطرحواره‌های ساخت N-dar-N

شماره	ترکیب	زیرطرحواره‌های ساخت N-dar-N
15	پادروا، جان‌درجانی	< [[X] _{Ni} -[dar] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{AI} ↔ [1 ویژگی شخص مرتب با مفهوم] >
16	قمردرعقرب، پدردرپدر	< [[X] _{Ni} -[dar] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{AdvI} ↔ [1 وضعیت مرتب با مفهوم] >
17	تودرتو ^(۱۰) ، چاک- اندرچاک	< [[X] _{Ni} -[dar] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{A/AdvI} ↔ [1 حالت مرتب با مفهوم] >
18	بیخ‌دربهشت، خردرچمن	< [[X] _{Ni} -[dar] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{NI} ↔ [1 چیز یا شخص مرتب با مفهوم] >
19	دست اندر کار	< [[X] _{Ni} -[dar] _{Pj} -[Y] _{Nk}] _{NI} ↔ [1 شخص مرتب با مفهوم] >

بر این اساس طرحواره کلی ساخت N-dar-N به صورت زیر است:

$$(20) \quad < [[X]_{Ni}-[dar]_{Pj}-[Y]_{Nk}]_{N/A/AdvI} \leftrightarrow [1 \text{ هستار مرتب با مفهوم }] >$$

1. property

۳-۲-۴. ساخت N-tu-N

ساخت بعدی که به آن می‌پردازیم ترکیب‌هایی با ساختار N-tu-N است. تعداد داده‌های جمع‌آوری شده با این ساخت ۳ داده است. با بررسی این داده‌ها به دو زیرطرحواره زیر رسیدیم:

جدول ۵ زیرطرحواره‌های ساخت N-tu-N

شماره	ترکیب	زیرطرحواره‌های ساخت N-tu-N
21	خر توخر، شیرتوشیر	$\langle [I]_{\text{وضعیت مرتبط با مفهوم}} \leftrightarrow [[X]_{\text{Ni}}-[\text{tu}]_{\text{Pj}}-[\text{Y}]_{\text{Nk}}]_{\text{AI}} \rangle$
22	شاخ‌توشاخ	$\langle [I]_{\text{ویژگی مرتبط با مفهوم}} \leftrightarrow [[X]_{\text{Ni}}-[\text{tu}]_{\text{Pj}}-[\text{Y}]_{\text{Nk}}]_{\text{AdvI}} \rangle$

با این اوصاف طرحواره کلی ساخت N-tu-N به صورت زیر است:

$$(23) \quad \langle [I]_{\text{وضعیت/ویژگی مرتبط با مفهوم}} \leftrightarrow [[X]_{\text{Ni}}-[\text{tu}]_{\text{Pj}}-[\text{Y}]_{\text{Nk}}]_{\text{Adv/AI}} \rangle$$

۴-۲-۴. ساخت N-bālā-N

سپس به ترکیب‌هایی با ساختار N-bālā-N می‌پردازیم. تعداد داده‌های جمع‌آوری شده با این ساخت ۱ داده است که زیر طرحواره مربوط به آن به شرح زیر است:

جدول ۶ زیرطرحواره‌های ساخت N-bālā-N

شماره	ترکیب	زیرطرحواره‌های ساخت N-bālā-N
24	آقا بالا سر	$\langle [I]_{\text{شخص مرتبط با مفهوم}} \leftrightarrow [[X]_{\text{Ni}}-[\text{bālā}]_{\text{Pj}}-[\text{Y}]_{\text{Nk}}]_{\text{NI}} \rangle$

به این ترتیب طرحواره کلی ساخت N-bālā-N به صورت زیرطرحواره (۲۴) است.

۵-۲-۴. ساخت N-bar-N

اکنون به ترکیب‌هایی با ساختار N-bar-N می‌پردازیم. تعداد داده‌های جمع‌آوری شده با این ساخت ۱ داده است. برای این داده زیر طرحواره‌ای به شرح زیر ارائه کرده‌ایم:

جدول ۷ زیرطرحواره‌های ساخت N-bar-N

شماره	ترکیب	زیرطرحواره‌های ساخت N-bar-N
25	خاک بر سر	$\langle [I]_{\text{ویژگی شخص مرتبط با مفهوم}} \leftrightarrow [[X]_{\text{Ni}}-[\text{bar}]_{\text{Pj}}-[\text{Y}]_{\text{Nk}}]_{\text{AI}} \rangle$

بر این اساس طرحواره ساخت N-bar-N به صورت طرحواره (۲۵) است.

۶-۲-۴. ساخت N-ru-N

ساخت بعدی که به آن می‌پردازیم، ساخت N-ru-N است. تعداد داده‌های جمع‌آوری شده با این ساخت ۱ داده است. با بررسی این داده به زیر طرحواره زیر رسیدیم:

جدول ۸ زیرطرحواره‌های ساخت N-ru-N

شماره	ترکیب	زیرطرحواره‌های ساخت N-bar-N
26	وصله رو وصله	$\langle [I]_{\text{ویژگی مرتبط با مفهوم}} \leftrightarrow [[X]_{\text{Ni}}-[\text{ru}]_{\text{Pj}}-[\text{Y}]_{\text{Nk}}]_{\text{AI}} \rangle$

به این ترتیب طرحواره ساخت N-ru-N به صورت طرحواره (۲۶) است.

۳-۴ جمع‌بندی

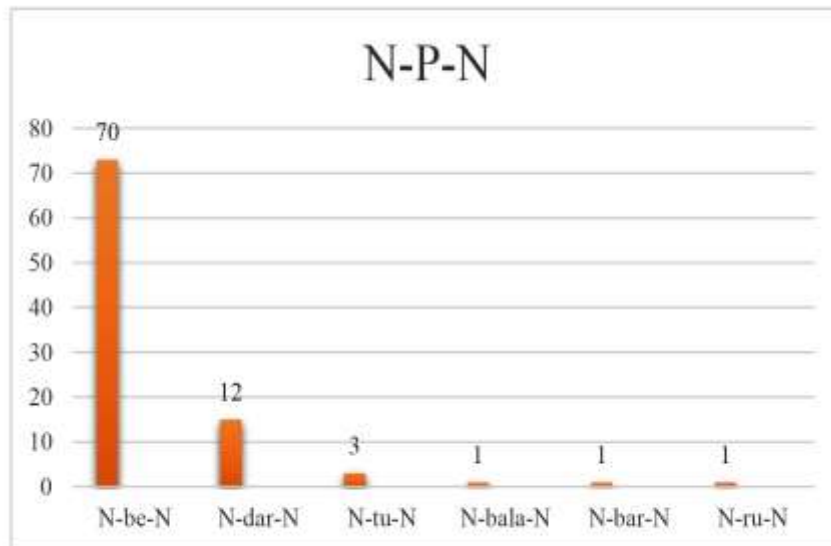
در این بخش، ۸۸ ترکیب با ساخت N-P-N را تحلیل و بررسی کردیم. ابتدا بر اساس نوع حرف اضافه‌ای که در ترکیب‌ها به کار رفته بود، این دسته از ترکیب‌ها را به ۶ گروه تقسیم کرده و بر اساس روابط معنایی بین اجزای تشکیل‌دهنده آن‌ها برای هر ترکیب طرحواره ساختی ارائه دادیم. با بررسی داده‌های مورد نظر به چند الگوی تکرار شونده رسیدیم که همه این الگوها در واقع زیرطرحواره‌های یک طرحواره واحد محسوب می‌شوند. در ادامه این طرحواره و زیرطرحواره‌های آن را مشاهده می‌کنیم:

شکل ۴ طرحواره کلی ساخت N-P-N و زیرطرحواره‌های آن

۴-۴. بسامد وقوع انواع ترکیب‌های برون مرکز N-P-N

در این بخش به منظور پاسخگویی به پرسش دیگر این پژوهش لازم است که تعداد هر دسته از ترکیب‌ها را از نظر بگذرانیم. نمودار زیر این تفاوت در بسامد وقوع انواع ترکیب‌های سه جزئی را به وضوح نشان می‌دهد:

نمودار ۱ نسبت تعداد ترکیب‌های N-P-N

با توجه به اینکه تعداد ترکیب‌هایی که در ساختار آن‌ها حرف اضافه «به» وجود دارد به صورت معناداری از دیگر ترکیب‌ها بیشتر است درمی‌یابیم که احتمالاً حرف اضافه «به» در زبان فارسی از دیگر حروف اضافه رایج‌تر و متداول‌تر است و شاید این به آن دلیل باشد که کاربرد آن آسان‌تر بوده و اساساً معنای شفاف‌تری دارد^(۱۱).

۵. نتیجه

مسئله ابتدایی مورد بحث در این پژوهش این بود که ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی را چطور و با چه توجیهی می‌توان جفت صورت و معنا یا همان ساخت در نظر گرفت. برای پاسخگویی به این پرسش، چارچوب نظری صرف ساخت را مد نظر قرار دادیم و طبق اصول این نظریه که تفاوتی میان واژه، گروه، بند و جمله قائل نبوده و واحد مطالعه زبان را ساخت می‌داند ما نیز ترکیب‌های برون‌مرکز سه جزئی را جفت صورت و معنا در نظر گرفتیم. در واقع ترکیب‌های سه جزئی نیز ساخت‌هایی در نظر گرفته می‌شوند که میزان پیچیدگی متفاوت دارند. مسئله دیگری که در پی پاسخگویی به آن بودیم این بود که تناظر دوسویه بین صورت و معنای ترکیب‌های برون‌مرکز N-P-N در زبان فارسی چگونه در قالب نظریه صرف ساخت تبیین می‌شود؟

همان طور که در بخش تحلیل داده‌ها مشاهده کردیم طراح‌های ساختی که برای ترکیب‌ها ارائه دادیم همه بر اساس روابط معنایی نوشته شده‌اند. همه ترکیب‌هایی

که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند در قالب ۱۰ رابطه معنایی خاص و مشخص جای گرفتند که این روابط معنایی عبارت‌اند از: ویژگی، ویژگی شخص، زمان، مکان، حالت، چیز، وضعیت/شرایط، شخص، کنش و تکرار زمان. همین روابط معنایی متفاوت باعث ایجاد تمایز و تفاوت در طرحواره‌های ترکیب‌های مورد نظر شد. البته این را هم باید مد نظر داشت که اساساً در نگرش‌های شناختی تمایز میان نحو، معنی‌شناسی و کاربردشناسی مطرح نیست بنابراین نحو و واژگان را باید به عنوان عناصر سازنده پیوستار ساخت‌های نمادین در نظر گرفت که واحدهای صورت را به واحدهای معنی پیوند می‌دهند (لنگر، ۱۹۸۷: ۳). از این رو تمایز میان معنی‌شناسی و کاربردشناسی نیز به دلیل عدم امکان جدایی زبان از تجربه و عملکرد انسان مردود می‌شود. علاوه بر این باید اضافه کرد که بر اساس رویکرد شناختی ممکن است زبان فاقد معانی ثابت، دقیق و صریح (مانند آنچه در ترکیب‌های برون‌مرکز سه‌جزئی دیدیم) باشد. در این چشم‌انداز، معنای یک واژه در هر موقعیت خاص، محصول مجموعه‌ای بسیار پیچیده از عوامل و مؤلفه‌ها است. معنی را نباید به عنوان مفهوم مطلق و مشخصی در نظر گرفت که با صورت تناظر یک به یک دارد بلکه باید آن را دارای ارزش متغیر و مورد توافق مشارکینی دانست که در جریان کاربرد زبان از آن بهره می‌گیرند به این مفهوم که معنی یک واژه به کاربرد آن وابسته است.

مسئله بعدی این بود که آیا ترکیب‌هایی که از شفافیت معنایی بیشتری برخوردارند، یعنی به سبب اینکه معنای ساده‌تری دارند در ذهن گویشور سریع‌تر پردازش شده و آسان‌تر درک می‌شوند، از الگوهای خاصی پیروی می‌کنند یا صرفاً به دلایل کاربردشناختی و تکرار استفاده گویشوران یک زبان، در یک جامعه زبانی نهادینه شده و ذهن گویشور با آن ترکیب خاص مانوس‌تر است؟ در پاسخ به این سؤال باید بگوییم که در تحلیل‌های ما رابطه معناداری بین سه مؤلفه طرحواره ساختی و شفافیت معنایی و زایایی وجود داشت. طبق نمودار ۱ مشخص شد که تعداد ترکیب‌هایی که در ساختار آن‌ها حرف اضافه «به» وجود دارد به صورت معناداری از دیگر ترکیب‌ها بیشتر است و همین امر بیانگر این بود که احتمالاً حرف اضافه «به» در زبان فارسی از دیگر حروف اضافه رایج‌تر و متداول‌تر است زیرا کاربرد آن آسان‌تر بوده و اساساً معنای شفاف‌تری دارد و همین نشان‌دهنده بسامد بالای این ترکیب‌ها و همچنین شفافیت معنایی این دسته از ترکیب‌هاست. البته مسلماً عوامل کاربردشناختی و جامعه‌شناختی

نیز در شفافیت معنایی یک ترکیب برای یک جامعه زبانی نیز تأثیر دارند. عواملی مانند محل تولد و جامعه زبانی بومی که یک گویشور در آن رشد کرده است را نباید نادیده گرفت. پس این عامل را هم در نظر می‌گیریم که احتمالاً شفافیت معنایی بعضی ترکیب‌ها به دلیل تکرار استفاده آن‌ها در یک جامعه زبانی و نهادینه شدن آن است. بنابر این توضیحات به این نتیجه می‌رسیم که احتمالاً در صرف هر زبان طرحواره‌های ساختی خاصی وجود دارند که به دلیل شفافیت معنایی که دارند، در ذهن گویشور نسبت به طرحواره‌های دیگر غالب‌تر هستند و این غلبه با بسامد این ترکیب‌ها در زبان نسبت مستقیم دارند. البته این را هم باید مد نظر داشته باشیم که ممکن است به دلایل کاربردی و اجتماعی بعضی ترکیب‌ها، بیشتر توسط گویشوران به کار رفته و در زبان بیشتر جا افتاده باشند.

پی‌نوشت‌ها

1. Construction Morphology (CM)

لازم به ذکر است که اصطلاح ساخت برابر نهادی است که در این پژوهش برای واژه *construction* به کار برده‌ایم. در واقع با توجه به اینکه مقوله این واژه در زبان انگلیسی /سم است ما هم آن را در فارسی /سم ترجمه کرده‌ایم. این اصطلاح را هم در عبارت‌های ترکیبی (نظیر دستور ساخت، صرف ساخت و ...) به کار برده‌ایم و هم زمانی که این اصطلاح به صورت واژه‌ای منفرد در متن آمده است. منظور از ساخت مشخصاً، جفت صورت و معناست. این اصطلاح را به واژه‌هایی نظیر ساختی یا ساختمان‌دترجیح داده‌ایم، زیرا در نظریه واژه‌هایی نظیر *constructional* هم دیده می‌شود که می‌بایست به صورت صفتی (ساختی) ترجمه شود.

۲. رو به جنوب. ۲؛ که از سمت پا به طرف قبله دراز کشیده باشد (مجازاً) در حال نزع، رو به مرگ (نجفی، ۱۳۸۷: ۷۷۲).

۳. کاملاً پخته و عمل آمده (غذا) (نجفی، ۱۳۸۷: ۶۴۰).

۴. خراج، گشاده دست، سخاوتمند (نجفی، ۱۳۸۷: ۶۳۸).

۵. قائداً مثال‌های مربوط به هر ساخت که توسط گلدبرگ ارائه شده‌اند مربوط به زبان انگلیسی هستند و در اینجا برای فهم بیشتر مثال‌های مشابه در زبان فارسی ارائه شده‌اند.

6. $\langle [X]_i - [Y]_j \rangle_{Z_k} \leftrightarrow [SEM_j \text{ with relation } R \text{ to } SEM_i]_k \rangle$

در این طرحواره SEM_i به معنای متغیر X (توصیفگر هسته)، SEM_j به معنای متغیر Y (هسته) و R به رابطه معنایی بین متغیر X و متغیر Y اشاره دارد.

۷. در این پژوهش بین صفت‌هایی که برای انسان به کار می‌روند و در واقع تداعی‌کننده ویژگی انسان هستند و ویژگی اشیاء تمایز قائل شده‌ایم.

8. thing

در زبان‌شناسی شناختی چیز اصطلاحی کاملاً فنی است که ویژگی طرحوارگی دارد. در دستور شناختی چیزها هستارهایی هستند که موجودیتی خودایستا و ثابت دارند. مابازای چیزهای دنیای خارج، مقوله دستوری اسم در زبان است. سرنمون (prototype) مقوله اسم در زبان اجسام و چیزهای فیزیکی در جهان خارج است. مقوله دستوری اسم مقوله‌ای وسیع و کران‌گشاده است. این مقوله نه تنها به چیزهای فیزیکی اشاره دارد بلکه مفاهیم و

رویدادهای انتزاعی مانند خشم، تنفر، محبت و شادی را نیز در برمی‌گیرد. در واقع یک چیز مجموعه‌ای از هستارهای به هم مرتبط است که در سطح بالاتری از مفهوم‌سازی همچون یک هستار یکپارچه یا گشتالت عمل می‌کند. در واقع چیز بازنمایی محتوای مفهومی و عام هر آن چیزی است که بدان اسم اطلاق می‌شود و در واقع همان قطب معنایی اسم است.

9. entity

از نگاه لنگر هستار یک واژه عام است که به همه چیزهایی که در توصیف ساختار مفهومی (conceptual structure) انسان، ممکن است آن‌ها را تصور کرده یا به آن‌ها ارجاع دهیم، اطلاق می‌شود؛ مانند چیزها، رابطه‌ها، کمیت‌ها، حس‌ها، تغییرات، مکان‌ها، ابعاد و غیره (لنگر، ۲۰۱۳: ۹۸). لزومی ندارد که یک هستار حتماً مجرد باشد و به صورت مجزا درک شود و از نظر شناختی برجسته باشد. بلکه چیزی پیوسته و همگن مانند یک تخته هم می‌تواند بدون مغایرت به عنوان یک هستار در نظر گرفته شود (همان، ۲۰۱۳: ۹۸).

۱۰. در نسخهٔ برخط فرهنگ دهخدا مقوله دستوری واژهٔ تو، اسم ذکر شده و چنین بیان شده است: تو. (|) به معنی پرده و ته و لا است، چنانکه گویند توبرتو، یعنی پرده‌برپرده و لای‌برلای و ته‌برته. (برهان) (آندراج). پرده باشد و آن را تاه و توه نیز گویند. (فرهنگ جهانگیری). توه و تاه که لای نیز گویند. (فرهنگ رشیدی). به معنی تا آید چنان‌که گویند دوتو و تا و تاه و ته و توی و لا مترادف این‌اند. (شرفنامه منیری). چین و تا و لا و پرده.

۱۱. البته باید توجه داشت که بررسی این موضوع نیاز به پژوهشی مستقل و گسترده دارد. در اینجا، صرفاً با توجه به بسامد وقوع این گروه از ترکیب‌ها احتمال داده می‌شود که این موضوع به سبب شفافیت معنایی آنها و در نتیجه پردازش سریع‌تر آنهاست.

منابع

- آشوری، داریوش (۱۳۹۲). فرهنگ علوم انسانی انگلیسی-فارسی: با بازبینی سراسری و افزودن ۱۹۰۰ درآیند تازه، ویراست سوم، تهران، نشر مرکز.
- بامشادی، پارسا؛ انصاریان، شادی (۱۳۹۵). رویکرد ساخت‌بنیاد به صرف و کاربرد آن در آموزش واژه‌های مشتق و مرکب فارسی برای فارسی آموزان، مجموعه مقالات همایش واکاوی منابع آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، ۹۹۹-۱۰۲۰.
- دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامهٔ دهخدا، <https://abadis.ir/fatofa/%D8%AA%D9%88>
- سبزواری، مهدی (۱۳۹۱). تبیین و تحلیل رابطه‌های معنایی در اسامی مرکب برون‌مرکز فارسی معیار، پژوهش‌نامهٔ انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، بهار و تابستان، ۱۳۹۱، صص ۴۵-۶۱.
- عاصی، مصطفی؛ بدخشان، ابراهیم (۱۳۸۹). رده‌بندی واژه‌های مرکب، متن پژوهی ادبی، زمستان ۸۹، صص ۷۱-۹۴.
- عباسی، زهرا (۱۳۹۶). واژه‌های غیر بسیط فارسی در صرف واژگانی و صرف ساختی. دوم‌ماهنامه جستارهای زبانی، ۳، مرداد و شهریور ۱۳۹۶، صص ۶۷-۹۳.
- نظام‌آبادی، عارفه؛ قطره، فریبا (۱۳۹۷). بررسی صفت‌های چند جزئی با درون‌داد نحوی در زبان فارسی بر مبنای دستور نقش‌گرای هلیدی، نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۱۵، بهار و تابستان ۱۳۹۷، صص ۲۱-۳۴.
- نجفی، ابوالحسن (۱۳۷۸). فرهنگ فارسی عامیانه، تهران، نیلوفر.
- Abassi, Z. 2017. Analyzing Complex Words in Persian in Construction Morphology and Lexical Morphology. *Language Related Research*

- Bi-monthly*. no. 3, August and September of 2017: pp. 67-93. [In Persian].
- Ashouri, D. 2013. *A Dictionary for Human Sciences English-Persian: Revised and Added 1900 New entry*. 3rd Edition. Tehran: Markaz Publication. [In Persian].
- Asi, M., Badakhshan, E. 2010. Stratifying the Compound Words. *Literary Text Research*. Winter 2010: pp. 71-94. [In Persian].
- Bamshadi, P., Ansarian, Sh. 2016. The Construction-based Approach to the Morphology and Its Application in Teaching Persian Derived and Compound Words for Persian Language Learners. *The Collection of Articles from the Conference on Exploring the Sources of Teaching Persian Language to Non-Persian Speakers*. Tehran: Allameh Tabataba'i University. pp. 999-1020. [In Persian].
- Booij, G. E. 2007. *The Grammar of Words: An Introduction to Morphology*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.
- Booij, G. E. 2010. *Construction Morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Croft, W., Cruse, D. 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dehkhoda, A. Dehkhoda Persian Dictionary. <https://abadis.ir/fatofa/%D8%AA%D9%88/>. [In Persian]
- Goldberg, A. 1995. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Goldberg, A., 2003. Construction: A New Theoretical Approach to Language. *TRENDS in Cognitive Sciences*, vol. 7, no. 5, pp. 219-224, 6.
- Goldberg, A. 2006. *Construction at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Langacker, R. W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar*, volume I. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Langacker, R. W. 2013. *Essentials of Cognitive Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Najafi, A. 2008. *Persian Slang Dictionary*. 2nd Edition. Tehran: Nilufar Publication. [In Persian].
- Nezamabadi, A., Ghatreh, F. 2018. Investigating Multi-component Adjectives with Syntactical Input in Persian Based on Halliday's Systematic Functional Grammar. *Iranian Journal of Comparative Linguistic Research*. no. 15, Spring and Summer of 2018: pp. 21-34. [In Persian].
- Sabzevari, M. 2012. Explaining and Analyzing the Semantic Relations in Exocentric compound nouns in Standard Persian. *The Critical Studies in Text and Programs in Human Sciences*, Institute for Humanities and Cultural Studies. vol. 1, Spring and Summer of 2012: pp. 45-61. [In Persian].

